

Recensies

M. Lubis, *Het land onder de regenboog. De geschiedenis van Indonesië* (Alphen a/d Rijn: Sijthoff, 1979, 207 blz., f45,-, ISBN 90 218 2368 3).

Het is geen alledaagse onderneming, wanneer een Indonesisch auteur en journalist zich zet tot het schrijven van een geschiedenis van Indonesië, die in de eerste plaats bestemd is voor een Nederlands lezerspubliek. Mochtar Lubis heeft dat gedaan, en het resultaat mag gezien worden. Het is een zeer leesbaar boek geworden waarin de schrijver getracht heeft, tegen de teneur van veel van de door hem geraadpleegde werken in, de geschiedenis van de Indonesiërs zelf zoveel mogelijk naar voren te halen, zonder evenwel het *audi et alteram partem* uit het oog te verliezen.

Daar is hij tot op zekere hoogte in geslaagd, door de geschiedenis van zijn land in de koloniale periode te beschouwen als een tragedie, waarin Indonesiërs en kolonisatoren streden voor wat zij ieder als hun recht beschouwden. Zo blijft het hem mogelijk, ook Jan Pieterszoon Coen en Aru Palakka in genuanceerde tinten te schilderen, al liggen zijn sympathieën uiteraard meer bij Dipanegara en Pattimura. Ten aanzien van de cruciale vraag naar de oorsprong van de Indonesische eenheid, door hem als een groot goed gewaardeerd, laat hij het echter afweten. Toch is juist hier een nauwgezette afweging van de betekenis van ieders inbreng van het grootste belang. Voor Lubis bestaat er echter al sinds prehistorische tijden een Indonesisch volk en, meer in het algemeen, een Indonesische eenheid. Deze wordt gedragen door een reeks van religieuze, culturele en politieke noties zoals die van de sacrale vorst die de spil van de aarde is of het besef, dat micro- en macrokosmos in harmonie dienen te bestaan. Zonder de samenbindende kracht daarvan te onderschatten moet men daar toch tegenin brengen, dat deze noties ook elders geen onbekenden waren en in de verschillende delen van de archipel op zeer eigen wijze werden uitgewerkt of, ook wel, geheel ontbraken. Bovendien, het gemeenschappelijk bezit van talrijke cultuurelementen is nog geen garantie voor gemeenschappelijke staatsbouw. De geschiedenis van Europa kan daarvoor het bewijs leveren.

In Lubis' opvatting is de geschiedenis van Indonesië gedurende de laatste drie à vier eeuwen echter een verhaal, waarin de Nederlanders stukje bij beetje beslag legden op steeds grotere delen van het land, wat mogelijk gemaakt werd door de omstandigheid dat de Indonesiërs 'nog steeds hun les niet geleerd hadden', dat wil zeggen zich niet gemeenschappelijk tegen de indringer teweergestelden. Het probleem wordt dan hoe, zoals Lubis het stelt, Indonesië zijn vrijheid moest 'herwinnen'.

Van deze beschouwingswijze kan men niet zeggen, dat zij in alle opzichten onjuist, maar wél dat zij onvolledig is. De nadruk komt hierdoor sterk te liggen op het element van strijd, dat natuurlijk in werkelijkheid nadrukkelijk genoeg aanwezig was, zonder dat er echter

melding wordt gemaakt van het feit, dat alle veroveringen ook de zaak van de staatkundige eenwording van de archipel dienden. Geen aandacht wordt voorts besteed aan de unificerende rol van de Indische staat op bestuurlijk, juridisch, economisch en cultureel terrein. Voor de toch niet weg te vlakken Indonesische bijdrage aan het functioneren van die staat is structureel geen plaats. Onderbelicht blijft zelfs het nationalisme, dat goeddeels wordt ontdaan van zijn creatieve waarde en historische oorspronkelijkheid. Het ontstaan en de snelle expansie daarvan sinds het begin van de jaren twintig van deze eeuw hield meer in dan het leren van de les; de vorming van een nieuwe natie betekende een drastische breuk met een verleden van regionale of groepsgebondenheid en persoonlijke loyaliteiten.

Waar Lubis er zodoende niet in geslaagd is, de dynamiek, die gelegen is in de wisselwerking tussen de Indonesische maatschappij en de Nederlanders of, beter gezegd, de Indische staat, naar waarde te schatten is het hem niet gelukt, een bevredigend historisch perspectief te verschaffen voor het huidige Indonesië. Een verwijt kan deze constatering echter ternauwernood inhouden. Was dat wél het geval geweest, dan zou hij de eerste geweest zijn, die dat kunstwerk had volbracht. Ook zoals het er nu ligt blijft zijn met vaart, warmte en kennis van zaken geschreven boek een waardevolle aanwinst.

P.J. Drooglever

C.A. Tamse, ed., *Nassau en Oranje in de Nederlandse geschiedenis* (Alphen a/d Rijn: A.W. Sijthoff, 1979, 422 blz. + ill., f55,-, ISBN 90 218 2447 7).

Het is misschien oneerlijk een Voorwoord van een bundel serieus te nemen. Iedereen moet begrip hebben voor de worsteling van een redacteur om een stel van negen auteurs voor de éne bokkewagen te krijgen en te houden. Aan het einde van de tocht is de redacteur al blij dat het doel van een tiental persklare essays bereikt is, al hangt de wagen dan wat scheef uit het spoor en is het merendeel van de bokken zonder op of om te zien naar stal gelopen, terwijl een enkele nog even in de berm graast of in de wei huppelt. Dan moet de arme redacteur alsnog zijn Voorwoord schrijven en pogen de onderling zo verschillende essays tot één geheel aan elkaar te praten. Een ondankbare taak. Toch kan dat Voorwoord iets verraden van de bedoelingen van de redacteur toen hij met zijn tocht begon en van de wijze waarop hij tenslotte terugkijkt op het resultaat. Laat ik voorlopig al meteen eraan toevoegen dat, hoe bokkig de auteurs ook geweest mogen zijn, de wagen in goede staat ergens bij het einddoel is gekomen en de gemaakte, misschien heel hobbelige, tocht heel behoorlijk slaagde.

De redacteur spreekt er nu in zijn Voorwoord van dat de 'vervaardiging van vorstenportretten' binnen de moderne geschiedschrijving aan vernieuwing toe is en suggereert, al blijft hij bescheiden, dat de bundel van die vernieuwing blijk geeft. Terwijl er vroeger meer aandacht was voor de 'unieke historische persoonlijkheid of de wederwaardigheden van een politieke en sociale elite', richt zich de moderne historiografie eerder op 'grote economische en sociale structuren, op de verhoudingen tussen standen en klassen en op de sociale emancipatiebewegingen en hun ideologieën'. Zijns inziens moet de dynastieke geschiedenis zich daarom thans wijden aan 'het maatschappelijk, politiek en cultureel belang van de vorstenfunctie binnen de grote structuren'. Nu is met deze mondvul nog maar weinig gezegd. Wat precies die grote structuren zijn waarbinnen de vorstenfunctie geanalyseerd zou moeten worden, blijft wat duister. En zou met dat enzovoorts belang van de vorstenfunctie de aandacht voor de elites mogen verzwakken? Nee natuurlijk. Kwam trouwens niet ook bij die vroegere belangstelling voor het unieke en de wederwaardigheden van de elites die